

Analyse | kraka

2. februar 2023

Fabriksløs produktion spiller nøglerolle for produktiviteten i dansk industri

Af Niels Storm Knigge

De senere år har lønvæksten ikke fulgt produktiviteten. Pga. globaliseringen og fremkomsten af fænomener som fabriksløs produktion, er det dog uklart, hvordan den udvikling skal fortolkes.

- Fabriksløs produktion og anden eksport, der aldrig krydser Danmarks grænser, udfordrer traditionelle opfattelser af økonomiske sammenhænge, når det kommer til produktivitet og løn.
- Umiddelbart er produktiviteten vokset hurtigere end lønnen de seneste år – de to størrelser plejer ellers at følge hinanden tæt. I industrien har produktivitetsvæksten været det dobbelte af lønvæksten siden 2009 – analysen peger på, at dette i hvert fald delvist kan forklares med fremkomsten af fabriksløs produktion.
- Ved fabriksløs produktion modtager de danske virksomheder overskud fra udlandet, der indgår i de danske tal for værditilvækst og dermed produktivitet – men de udenlandske ansattes timer indgår ikke i timetal.
- Da fabriksløs produktion er vokset meget, og nu udgør i omegnen 20 pct. af industriens BVT, spiller det en stor rolle for den målte produktivitet i Danmark.
- Industrien er også præget af medicinalindustriens vækst, der nu udgør 30 pct. af BVT, mod blot 4 pct. i 1990. Branchen har historisk været mere produktiv end industri generelt. Forskellen er vokset de senere år – formentligt hjulpet af fabriksløs produktion. Lønnen er høj i branchen, men væksten har ikke fulgt produktiviteten.

Kontakt

Ledende økonom
Niels Storm Knigge
Tlf. 4076 7623
E-mail nsk@kraka.dk

Deloitte

Kraka er finansieret af Realdania, Deloitte og en række øvrige bidragsydere. Se kraka.dk

1. Sammenfatning

Historisk: Løn og produktivitet følges tæt ad

Historisk har der hersket en tæt økonomisk sammenhæng mellem udviklingen i produktivitet og udviklingen i timeløn. Konkurrence mellem virksomhederne om den ledige arbejdskraft har sikret, at lønmodtagernes indtjening fulgte med virksomhedernes.

Mindre tæt sammenhæng seneste år – bl.a. for industri...

Den sammenhæng er ikke så tæt de seneste år. Blandt andet i industrien er forholdet ændret. Industrien er en stor branchegruppe i dansk økonomi, og er særligt interessant, bl.a. fordi industrien som hovedregel handler på et globalt marked, og er derfor mere følsom, når det kommer til konkurrenceevne.

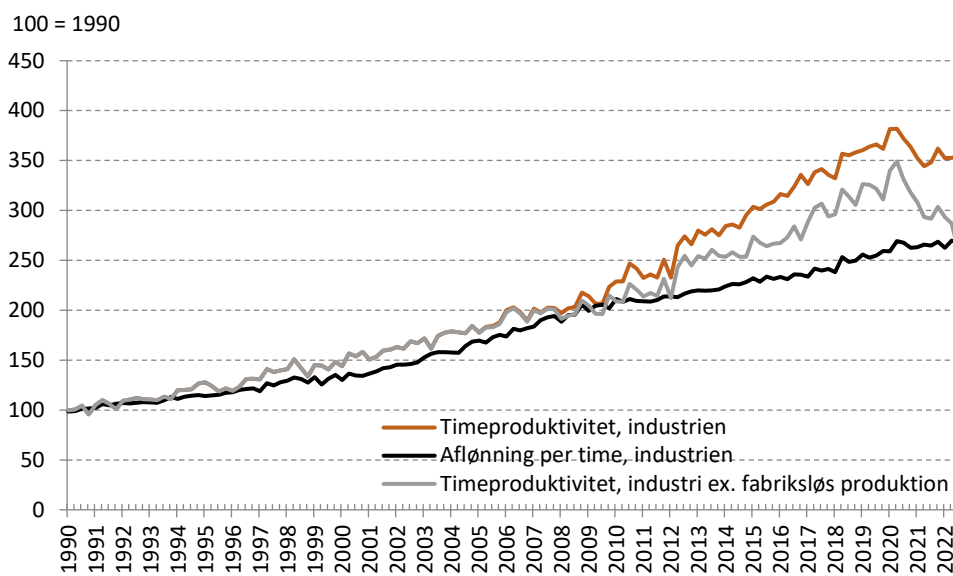
...hvor produktivitet er vokset dobbelt af lønvækst siden '09

Siden 2009 er timeproduktiviteten vokset omtrent dobbelt så hurtigt som aflønningen af lønmodtagere per time, jf. figur 1. Indtil da har de to størrelser fulgtes ad, set fra 1990 til 2009. Men på grund af globaliseringsfænomener som fx fabriksløs produktion, kan der ikke længere fortolkes så skarpt på denne sammenhæng.

Fabriksløs produktion kan forklare delvist

Denne analyse viser, at en del af udviklingen kan skyldes fremkomsten af såkaldt fabriksløs produktion – danske virksomheders produktion i udlandet, hvor kun den del af værditilvæksten, der tilfalder virksomheden, regnes med i det danske nationalregnskab. Fabriksløs produktion fylder de seneste år 5 pct. af det danske BVT - for industriens vedkommende op mod 20 pct.

Figur 1 Industriens produktivitet og aflønning per time, med og uden fabriksløs produktion

Anm.: Timeproduktivitet er BVT i løbende priser per time og afspejler dermed både inflation og realvækst. Aflønning er sat ift. antal lønmodtagertimer. Metoden til udregning af fabriksløs produktion er beskrevet i Knudsen: "Dansk BNP påvirkes af produktion i udlandet", DST-analyse august 2018.

Kilde: Statistikbanken NKBP10, NKBB10, BBUHV og UHTP.

Produktivitet falder uden fabriksløs produktion

Regnes den fabriksløse produktion fra, giver det et mere afdæmpet billede af udviklingen i timeproduktiviteten på dansk jord. Det kan give mening at se på det korrigerede billede, fordi den løn og de timer, som er gået i udlandet med at skabe værditilvæksten fra fabriksløs produktion, ikke indgår i de danske tal. Der er altså en mængde løn og en mængde timer, som ikke indgår, mens overskuddet fra produktionen, indtægten til virksomheden og dens ejere, den indgår.

Fuld korrektion er dog formentlig en overkorrektion

Der er dog også modgående faktorer i regnestykket. I en virksomhed, der er organiseret med en del af produktionen i udlandet, vil der givetvis være en del af medarbejderne på

dansk jord, hvis job består (evt. delvist) af opgaver, der har med den fabriksløse produktion at gøre. Med andre ord bør man fraregne en mængde timer fra produktiviteten igen, hvis man fjerner den fabriksløse produktion. Derfor er den fulde korrektion, svarende til den grå kurve i figur 1, formentlig en overkorrektion.

Optimal korrektion ikke mulig i praksis

Hvor præcist et optimalt korrigeret mål for timeproduktiviteten ville ligge, er ikke muligt at fastslå. I teorien kunne en korrektion for mængden af danske timer bringe en korrigeret kurve helt op ovenover den orange kurve igen, hvis der var nok danske timer, der gik med at facilitere den fabriksløse produktion.

Men bedste bud at den havde ligget mellem de to kurver

Det kan ikke afgøres, hvor stor en del af de danske medarbejders tid, der går med dette, men hvis omfanget er meget stort, giver produktionen i udlandet måske i mindre grad mening, da det ville være nemmere at holde det i Danmark. Det taler for, at en hypotetisk optimal korrektion ligger mellem den orange og den grå kurve.

Analysen ser på sammensætningen af dansk industri

Historien om de seneste års udvikling i dansk industri er dog ikke kun en historie om globalisering og fabriksløs produktion – det er også en historie om en markant ændring i sammensætningen af danske industri. Ændringer i branchesammensætningen kan have stor betydning for opgørelser af fx produktivitet.

Medicinalindustri udgør nu 30 pct. – mod 4 pct. i 1990

I 1990 udgjorde medicinalindustrien ca. 4 pct. af industriens BVT. I 2010 var den andel på over 17 pct., og i 2021 var andelen næsten 30 pct. Den er dermed med klar afstand den største industribranche målt på værditilvækst. Medicinalbranchen har en meget højere opgjort produktivitet end den øvrige industri, og har haft en langt højere vækst i den opgjorte produktivitet, hvilket medvirker til, at den fylder så meget.

Fabriksløs produktion formentlig væsentlig faktor

Det er desværre ikke muligt at se i tallene, hvor stor en rolle fabriksløs produktion spiller for medicinalindustriens særegne udvikling, men det er formentlig en væsentlig faktor – forholdet mellem timeproduktivitet og aflønningen per time springer i hvert fald omtrent på samme tidspunkt som for den øvrige branche, hvilket er sammenfaldende med tidspunktet, hvor fabriksløs produktion tager til i omfang.

Bliver sværere at diskutere produktivitet

På grund af den tiltagende betydning af fabriksløs produktion og anden handel, der ikke krydser de danske grænser, kan man ikke længere forvente en lige så stærk sammenhæng mellem produktivitet og lønvækst, som økonomisk teori ellers ville tilsige. Generelt bliver spørgsmål vedrørende produktivitet en hel del sværere at svare på, når danske virksomheders produktivitet ikke blot bestemmes indenfor landets grænser men også af danske virksomheders aktivitet i andre lande.

2. Produktivitet og timeløn følges tæt på lang sigt

Tæt sammenhæng mellem løn og produktivitet

En af de sikreste økonomiske jernlove har historisk været den langsigtede sammenhæng mellem udviklingen i produktivitet og udviklingen i løn. Når virksomheder kan skabe mere værdi per time, vil konkurrence om arbejdskraften også give anledning til, at aflønningen per time vokser. Samtidig kan virksomhederne ikke øge aflønningen mere på lang sigt, end væksten i produktivitet kan forsvare, uden at virksomhedens udgifter ender med at overstige dens indtægter.

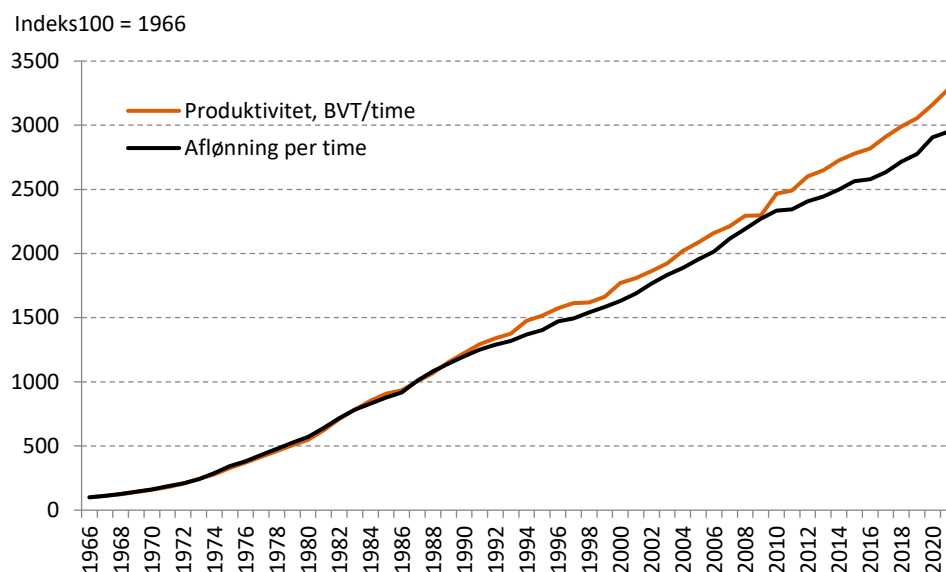
Konjunkturudsving og strukturelle skift kan finde sted

Denne jernlov udelukker naturligvis ikke, at der på kort sigt kan være udsving i sammenhængen i forbindelse med midlertidige forhold som fx konjunkturer. Samtidig er der mulighed for, at strukturelle skift i økonomien kan medføre, at sammenhængen ikke behøver være 1:1. Begge dele kan ses af den langsigtede udvikling i produktivitet, målt ved BVT per time, og i aflønning per time i Danmark jf. figur 2.

DK: Tæt forbindelse 1966-1990 – let adskillelse derefter

Overordnet er udviklingen tæt forbundet i Danmark i nyere tid – og fra 1966 til 1990 afviger de to kun begrænset fra hinanden. Efter 1990 sker en mindre afkobling, og værditilvæksten er vokset i et højere tempo siden da. Samtidig ses konjunkturmæssige udsving: BVT per time svækkes ift. aflønning per time i lavkonjunkturer som anden oliekrise i 1979-1980, omkring årtusindeskiftet og efter finanskrisen i 2009, men styrkes i højkonjunkturer som midt 1980'erne, 90'erne og i 00'erne, samt i de seneste år (om end det er svært at skille konjunktur fra trendudviklingen førend højkonjunkturen er slut).

Figur 2 BVT og aflønning per time i Danmark

Anm.: Størrelser i løbende priser – vækstraten består dermed både af inflation og realvækst. Aflønning er sat ift. antal lønmodtagertimer.

Kilde: Statistikbanken NABB36 og NABP36

Langvarig adskillelse peger på strukturelt skift

Når BVT per time over en 30-årig periode kan vokse ret systematisk mere end timelønninger, må der ligge strukturelle forklaringer bag – så lang er tilpasningsmekanismerne i priser og lønninger trods alt ikke. Denne analyse belyser med udgangspunkt i udviklingen i industrien, hvordan gabet mellem BVT per time og aflønninger per time kan være opstået.

3. Udviklingen i dansk industris produktivitet og timeløn

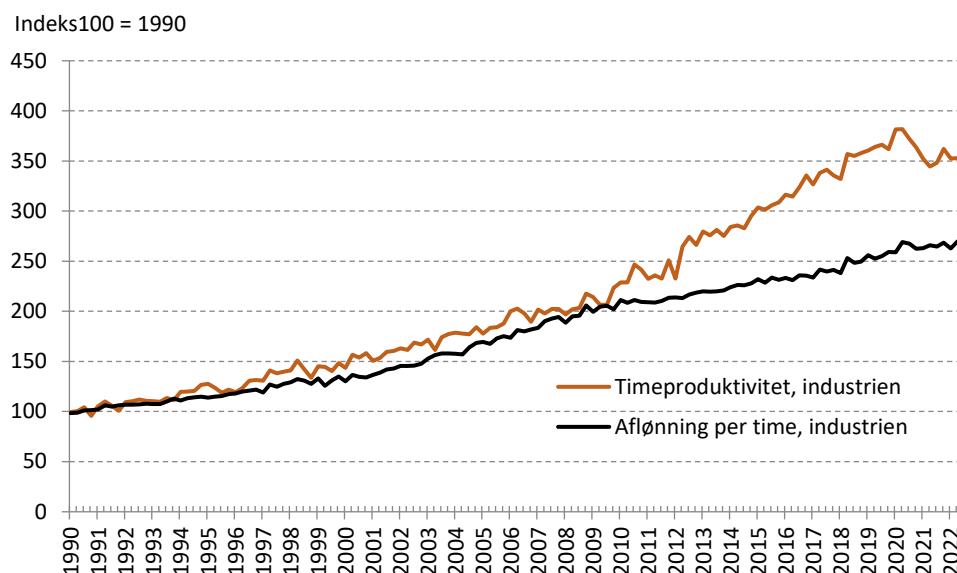
Industrien stadig vigtig – og særligt konkurrenceudsat

Selvom industrien fylder mindre i dansk økonomi end det gjorde i det 20. århundrede, så er det stadig en væsentlig del af Danmarks økonomi. I de senere år har den udgjort lige i underkanten af eller omkring 15 pct. af den samlede danske bruttoværditilvækst. Samtidig er industriens produkter i høj grad konkurrenceudsatte på de internationale markeder, og derfor indtager industrien ofte en særstatus som særlig vigtig indikator for fx konkurrenceevnen.

Produktivitet vokset dobbelt af lønninger siden 2009

Fra 1990 til 2009 var der en tæt sammenhæng mellem timeproduktiviteten – målt ved BVT per time - i industrien, og aflønningen af ansatte per time, jf. figur 3. Siden 2009 er der opstået et markant gab i denne udvikling. Væksten i timeproduktiviteten har været omtrent det dobbelte af væksten i aflønning per time fra 2009 til 2022. Industrien bidrager dermed også væsentligt til diskrepansen i figur 2 imellem de to størrelser i denne periode.

Figur 3 Timeproduktivitet og aflønning per time i industrien

Anm.: Timeproduktivitet er BVT i løbende priser per time og afspejler dermed både inflation og realvækst. Aflønning er sat ift. antal lønmodtagertimer.

Kilde: Statistikbanken NKBP10 og NKBB10

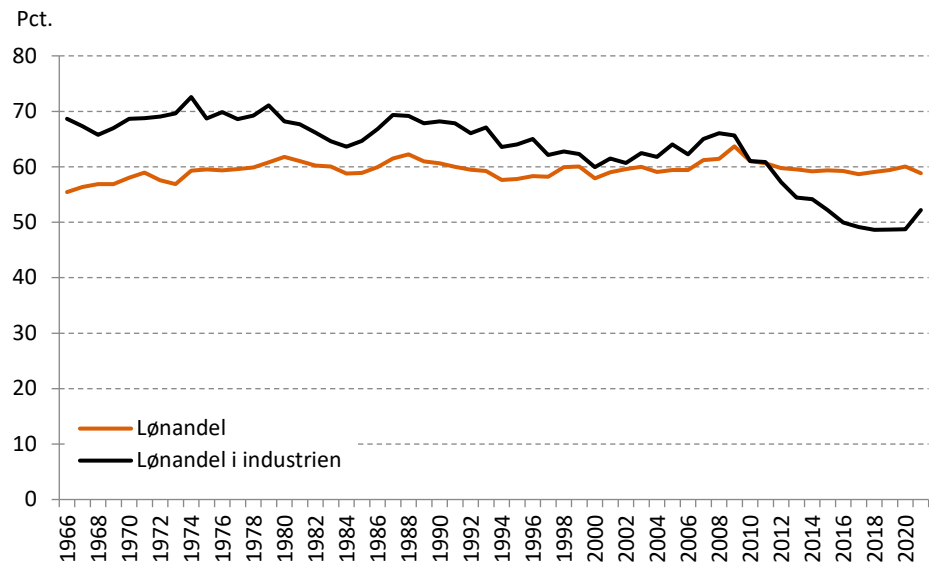
Omfang og varighed udelukker konjunkturforklaring

Når afvigelsen har det omfang og varighed, er det tydeligvis ikke konjunkturmæssige udsving, der kan forklare forskellen. Der må derfor være sket noget strukturelt, som kan forklare, hvordan gabet er opstået.

Stabil lønkvote i DK – men i industrien er den faldet

Udviklingen afspejles også i lønkvoten for industrien. Mens lønkvoten overordnet set har været stabil i Danmark på omkring 60 pct. siden 1970'erne, så er den faldet mærkbart siden 2009 i industrien. Dette kan dog til dels tilskrives den voksende medicinalindustri, som har en lavere lønkvote end den øvrige industri. Fraregnes medicinalindustrien, er lønkvoten højere, og har været stigende igen siden 2017, jf. figur 15 i bilag 2 i afsnit 6. I 2021 var lønkvoten her kun ca. 1½ pct. point lavere end gennemsnittet for 1990-2008.

Figur 4 Lønkvoten i dansk økonomi

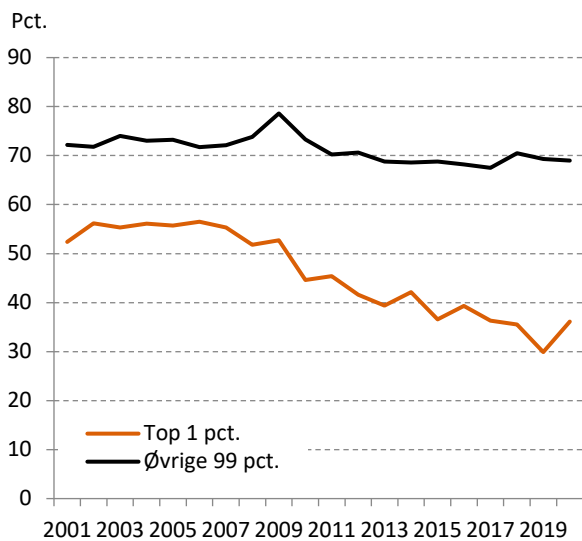
Anm.: Aflønning som andel af bruttoværditilvækst.
Kilde: Statistikbanken NKBP36

Faldende lønkvote trukket af top 1 pct. af virksomheder

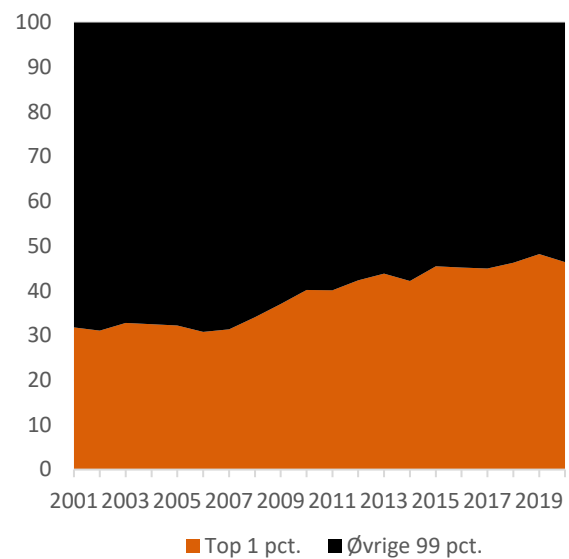
Industriens faldende lønkvote er dog ikke et fænomen, som gælder i alle industrivirksomheder. Faktisk er det i meget høj grad koncentreret i de allerstørste virksomheder. Fraregnes de 1 pct. største virksomheder, er lønkvoten nogenlunde stabil, jf. figur 5.a.

Figur 5 Koncentration af værditilvækst og faldende lønkvote hos top 1 pct. af industrivirksomheder

Figur 5.a Lønkvote i industrien

Figur 5.b Andele af industriens værditilvækst

Anm.: Top 1 pct. defineres som gruppen af de 1 pct. største virksomheder i fordelingen af værditilvækst i de enkelte år. Lønkvoterne er beregnet som de vægtede lønkvoter for begge størrelsesgrupper.
Kilde: Finansministeriet Økonomisk Redegørelse august 2022

Værditilvæksten koncentrerer sig i top 1 pct. virksomheder

Samtidig bliver de største virksomheder større. De 1 pct. største virksomheder udgjorde i 2001 knap 32 pct. af industriens værditilvækst. I 2020 var det tal over 46 pct. jf. figur 5.b. Denne koncentration er vigtig for forståelse af udviklingen, da disse "superstjerne" virksomheder agerer som komplicerede globale enheder, hvilket i mindre grad gør sig gældende for den store gruppe af mindre virksomheder.

Processing er industriens fabrikløse produktion

Fabrikløs produktion

For at forstå udviklingen i figur 3, er det nødvendigt at kende til begrebet *fabrikløs produktion* – også kaldet *processing*. *Processing* er den del, som vedrører videreforarbejdning af varer, og det er af tiltagende vigtighed for at forstå udviklingen i dansk industri. Udtrykket er måske en smule misvisende – der ikke tale om, at produktionen er egentlig fabrikløs, men at den danske industrivirksomheds produkter ikke produceres på fabrik indenfor Danmarks fysiske grænser. I stedet foregår (dele af) fremstillingen i et andet land.

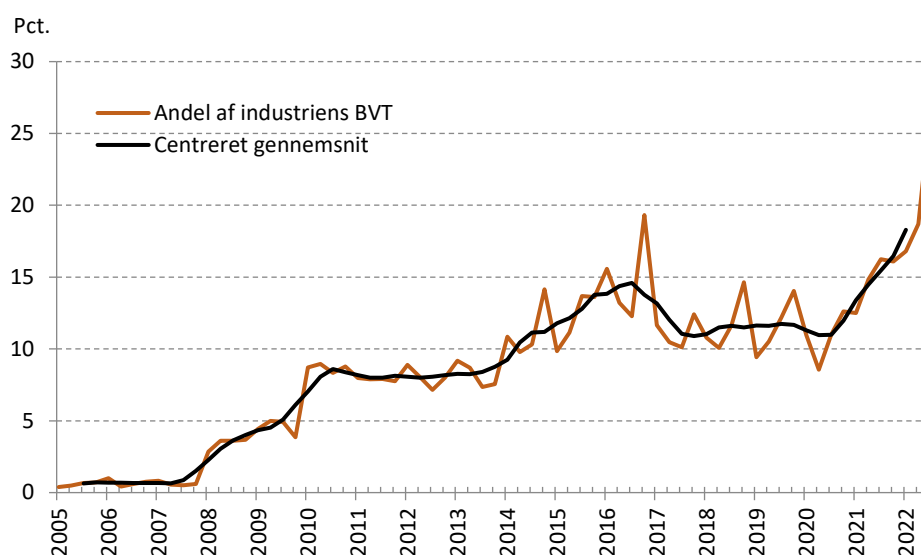
Industriproduktion i udlandet ejet af dansk virksomhed

Normalt vil man jo tænke, at den økonomiske aktivitet der vedrører produktion og foregår i andre lande, er en sag for det pågældende lands nationalregnskab. Men sådan fungerer det ikke, hvis den danske virksomhed ejer de råvarer og kapitalinput, som bruges i produktionen. Dette er ikke mindst vigtigt, når det kommer til input fra immaterielle kapitalaktiver som fx patenter.

Tiltagende betydning siden årtusindeskiftet

Siden årtusindeskiftet er fabrikløs produktion blevet langt mere vigtigt for dansk industri og dansk økonomi. Fra at have været helt negligerbart i tallene i midten af nullerne, tog omfanget til frem mod 2010, hvor det nåede op på at udgøre ca. 8 pct. af industriens BVT, jf. figur 6. Dette tiltog yderligere fra 2013 og nåede helt op omkring 15 pct. af BVT i 2016, for så at falde lidt tilbage og stabilisere sig nogle år frem mod 2020, hvorefter andelen er vokset igen.

Figur 6 Fabrikløs produktions andel af dansk industris BVT

Anm.: Metoden til udregning af fabrikløs produktion er beskrevet i Knudsen: "Dansk BNP påvirkes af produktion i udlandet", DST-analyse august 2018.

Kilde: Statistikbanken NKBP10, BBUHV og UHTP

Nærmer sig 20 pct. af industriens BVT – ca. 60 mia./år

Det seneste år udgjorde fabriksløs produktion et bidrag til industriens BVT på over 60 mia. kr. – målt som andel af industriens BVT nærmer andelen sig nu 20 pct., jf. figur 6. Seneste kvartal udviser en meget voldsom stigning, der kan være af midlertidig karakter. Der bør tages et vist forbehold for de seneste tal, der altid er underlagt revision af Danmarks Statistik, men tendensen synes klar: Fabriksløs produktion er tiltagende vigtigt.

Løn og timer i udlandet indgår ikke i danske tal

Det er dog ikke hele værditilvæksten fra den udenlandske produktion, som tilfalder det danske nationalregnskab. Den løn som medarbejdere, der arbejder på den udenlandske fabrik, modtager, indgår på vanlig vis i dette lands nationalregnskab. Det er derfor kun den del af værditilvæksten, som vedrører virksomhedens overskud, som ender med at indgå i det danske nationalregnskab. Samtidig indgår arbejdstimerne lagt i udlandet heller ikke i det danske nationalregnskab.

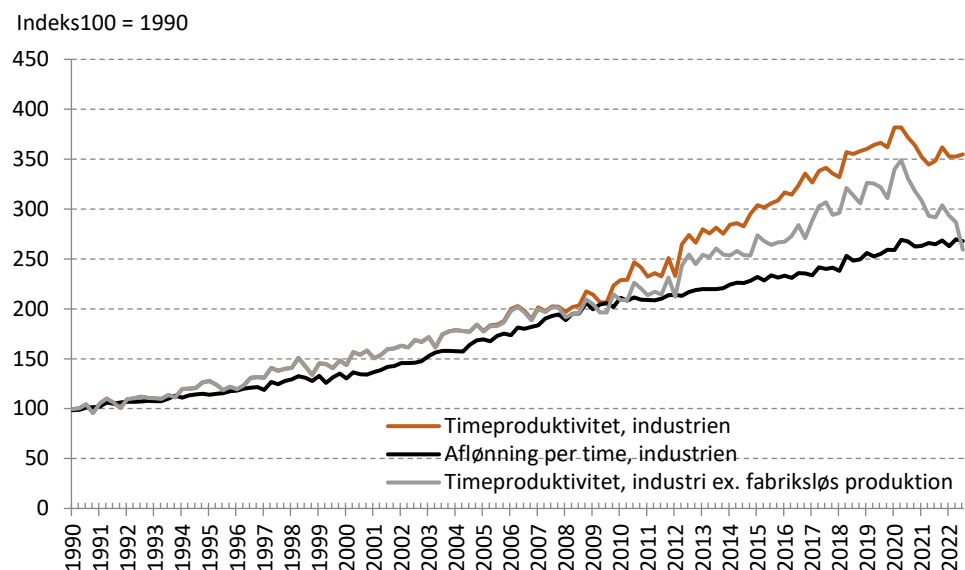
Skævvrider produktivitetstal når kun overskud indgår i BVT

Det er denne egenskab, som er vigtig ift. at forklare udviklingen i figur 3. Havde lønnen og timerne fra arbejdskraften optrådt i det danske nationalregnskab, havde det ingen forskel gjort, om der var tale om traditionel produktion eller fabriksløs produktion. Men fordi den fabriksløse produktion kun optræder med virksomhedsaflønningen i de danske tal, vil BVT være mindre end ellers. Til gengæld vil timetallet relativt set være endnu lavere. Set fra danske data vil det se ud som om, at de danske medarbejdere står for værditilvæksten i Danmark samt for hele den virksomhedsaflønnings, der vedrører den fabriksløse produktion – hvoraf en del rettelig burde være knyttet til de udenlandske medarbejders produktivitet.

Alternativ: Fraregn værdi af fabriksløs produktion

For at kompensere for dette kan man fraregne værdien af den fabriksløse produktion vist i figur 6, fra udviklingen i figur 3. Dermed bringes den samlede værditilvækst ned, mens aflønningen af ansatte (på dansk jord) og timetallet er uændret. Det giver en markant indsnævring i afvigelsen mellem udviklingen i timeproduktivitet og aflønning per time, jf. figur 7. Med en sådan korrektion er afvigelsen mellem løn og produktivitet altså mindre.

Figur 7 Industriens produktivitet og aflønning per time, med og uden fabriksløs produktion

Anm.: Se noterne til figur 3 og figur 6.

Kilde: Statistikbanken NKBP10, NKBB10, BBUHV og UHTP.

Aflønning per time er stabil – væksten er i profitterne

Værditilvæksten består helt overvejende af løn til ansatte og overskuddet til virksomheden, altså i sidste ende dens ejere. Når produktiviteten viser store udsving, mens aflønningen per time er så stabilt stigende, er det altså virksomhedsoverskuddet, der varierer kraftigt, og forklarer udviklingen i afstanden mellem timeproduktiviteten og aflønning per time, jf. figur 13 i bilag 1 i afsnit 5.

BVT uden fabriksløs produktion er ikke det sande BVT-mål

Det er dog vigtigt at understrege, at timeproduktiviteten korrigeret for fabriksløs produktion ikke udgør det sande mål for produktivitet – det er sågar ikke engang garanteret, at målet er bedre. For ligesom der ikke er medregnet, hvor mange timer og lønkroner der er placeret i udlandet vedrørende den fabriksløse produktion, så er der heller ikke opgjort, hvor mange af de ansatte på dansk jords timer, der går til at muliggøre den fabriksløse produktion.

Danske job bidrager også til produktion i udlandet

Der kan være tale om medarbejdere ansvarlige for salg og marketing, ledelse generelt, eller også kan det være ansatte, der arbejder med forskning og udvikling. Hvis den udenlandske afdeling producerer efter et patent udviklet i Danmark, kan man argumentere for, at den danske beskæftigelse reelt set har leveret et afgørende bidrag til den fabriksløse produktion.

Bedste korrektion: Medregn udl. timer og løn – umuligt

Den ideelle korrektion ville være, hvis man kunne inkludere timer og løn fra de ansatte i udlandet, når man regnede produktiviteten per time. Men da de tal aldrig har berørt det danske nationalregnskab, er det ikke muligt. Den næstbedste løsning ville være at fraregne fabriksløs produktion samt et mål for de danske timer, som vedrører denne produktion direkte – men heller ikke her findes tal.

Optimal korrektion ville nok vise kurve mellem de to viste

Det mest sandsynlige er, at kurven med den bedste eller næstbedste korrektion ville placere sig mellem de to yderpunkter i figur 7. Hvis produktionen i udlandet i helt overvejende grad vedrørte danske timer, er det svært at se, hvad pointen i en udflytning skulle være – det ville være mere effektivt at køre operationen hjemmefra. Det taler for, at der er et begrænset input fra dansk arbejdskraft direkte i den udenlandske fabrik. Samtidig er det traditionelt de billigste og mest arbejdskraftintensive dele af produktionen, som har været udflyttet. Det taler for, at der er forholdsvis mange timer involveret i den fabriksløse produktion i udlandet.

Men kan principielt ligge endnu højere / lavere end de to

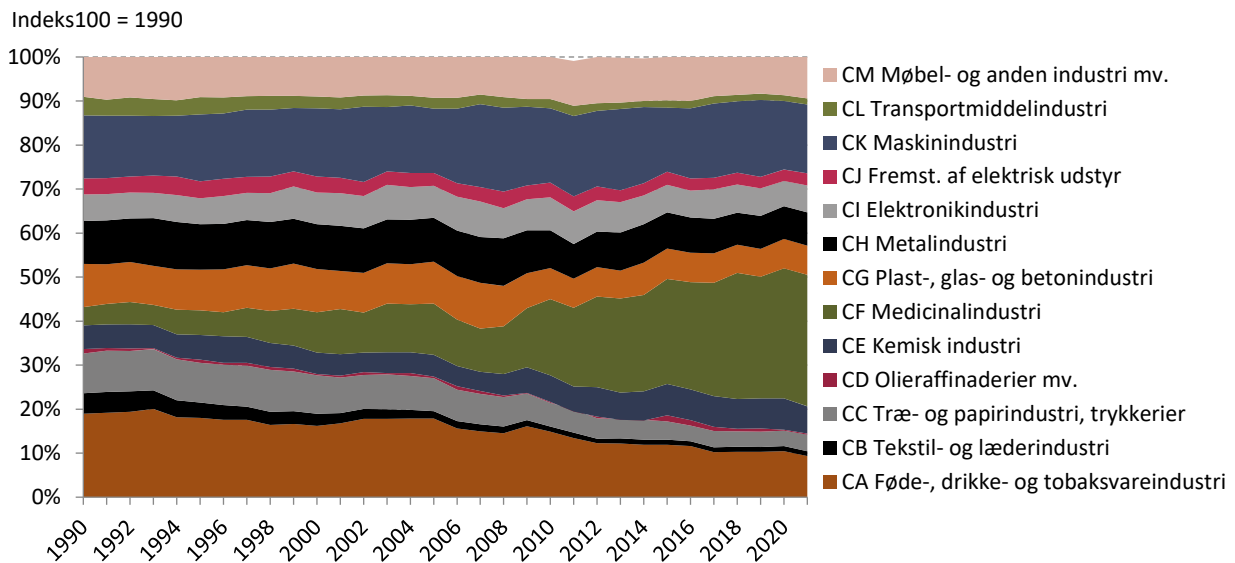
Men principielt kan en evt. "sand kurve" ligge både over den orange og under den grå kurve i figur 7. Det er desværre ikke muligt at afdække med tilgængelige data. Det data viser med sikkerhed er, at fabriksløs produktion er tiltagende vigtigt for dansk industri, og det afspejler den globalisering af de økonomiske værdikæder generelt, som vi har set historisk over de seneste 20-30 år – med det kinesiske WTO-medlemskab i 2001 som et pejlemærke for hvornår udviklingen virkelig tog fart.

Ændret sammensætning af brancher i industrien

Branchesammensætningen i dansk industri spiller en vigtig rolle

Udviklingen i sammensætningen af dansk industri spiller også en rolle i den skitserede udvikling. I 1990 var industrien i Danmark mere diversificeret, end den er i dag. Seks forskellige brancher udgjorde 9 pct. eller mere af industriens samlede BVT – med fødevarerindustrien som den største med 19 pct. Den andel er mere end halveret siden da, jf. figur 8.

Figur 8 Branchesammensætning i dansk industri

Anm.: Summen er ikke 100 pct. i alle årene, hvilket skyldes afrundinger.
 Kilde: Statistikbanken NABP36

Medicinalindustrien er gået fra andel på 4 pct. til 30 pct.

I 1990 udgjorde medicinalindustrien blot 4 pct. af dansk industris BVT – i 2021 var det steget til 30 pct., og dermed med klar afstand den største underbranche. Det er især siden 2008, at det er gået stærkt. Maskinindustrien er fortsat den næststørste og har tilmed øget sin andel en smule til 16 pct. De to brancher udgør altså tilsammen næsten halvdelen af dansk industris BVT.

Brancheforskudninger påvirker produktivitet mv.

Ændringer i sammensætningen er vigtigt, fordi de forskellige underbrancher har meget forskellige karakteristika, hvad angår produktion og dermed sammensætningen af arbejdskraft, råvarer, maskinkapital, intellektuel kapital osv. i produktionen. Det betyder noget for produktivitet og lønandele.

Lønkvoten lavere i medicinalbranchen – både i 1990 og nu

I 1990 var lønkvoten i industrien samlet set på 68 pct. – i øvrigt svarende til den store fødevarerindustri. I medicinalindustrien og kemisk industri var den omkring 50 pct. Alene et skifte til medicinalindustrien ville altså med andre ord drive lønkvoten nedad. Men dertil kommer udviklingen indenfor de enkelte underbrancher. I 2021 var lønkvoten blot 23 pct. i medicinalindustrien.

Ej tal for fabriksløs produktion på underbrancher

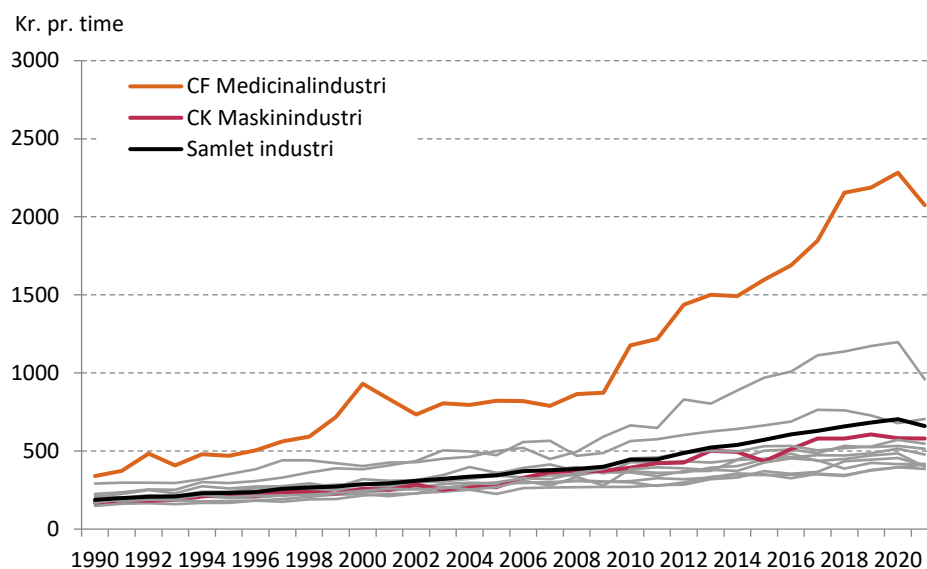
Der findes desværre ikke tal for fabriksløs produktion på underbrancher, men det er nærliggende at tro, at medicinalindustrien spiller en væsentlig rolle i udviklingen. Dels passer det glimrende med tallene præsenteret i denne analyse, og dels passer beskrivelsen af fabriksløs produktion på de meget store, danske medicinalvirksomheder, der opererer på et globalt marked, hvor Danmark udgør en forsvindende lille del og samtidig med en teknologi, hvor de helt centrale input i produktionen er de intellektuelle rettigheder bag patenterne, mens (dele af) den faktiske produktion af medicin godt kan foregå tættere på aftagermarkedet.

Høj produktivitet i medicinalbranchen - og meget høj vækst

Medicinalbranchen skiller sig i hvert fald markant ud, når det kommer til udviklingen i den opgjorte timeproduktivitet med en markant højere vækst, jf. figur 9. De andre underbrancher som har de næststørste stigninger, ligger på omkring det halve, som fx den store

maskinindustribranche.¹ Medicinalbranchen havde allerede i 1990 den højeste produktivitet, men billedet er forstærket af den høje vækst efter 2009.

Figur 9 Timeproduktivitet i industriens underbrancher

Anm.: Timeproduktivitet er BVT i løbende priser per time og afspejler dermed både inflation og realvækst. Branchen "olieraffinaderier mv." er udeladt, da produktiviteten er stærkt volatil i denne branche – svinger fra -841 kr. til 3907 kr. i timen.

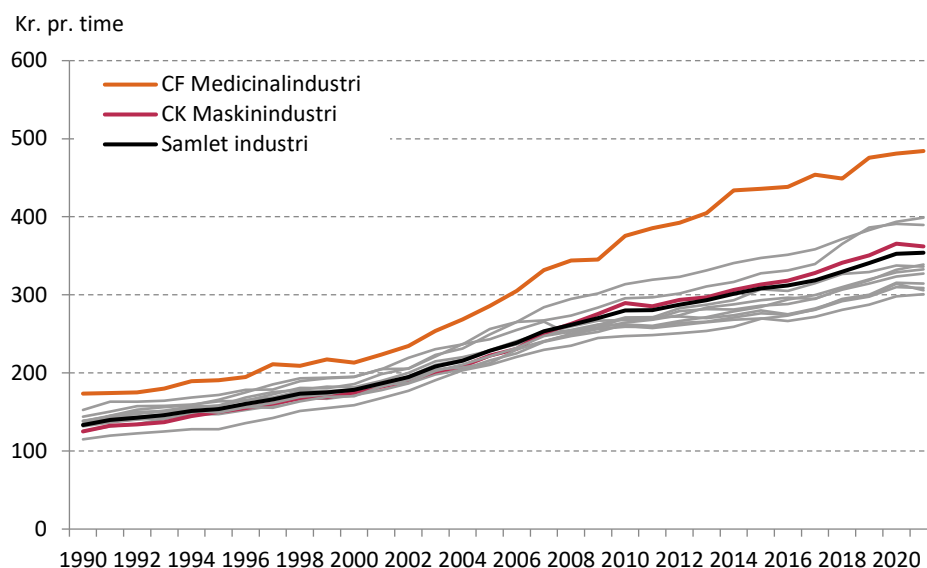
Kilde: Statistikbanken NABB36 og NABP36

**Også høj timeløn –
men ikke højere
vækst end øvrige**

Også hvad angår timeløn ligger medicinalindustrien i top, og har gjort det siden 1990. Målt i kroner og ører er afstanden også øget betragteligt i løbet af perioden, jf. figur 10. Ser man på den relative udvikling har væksten i medicinalbranchen dog ikke været nævneværdigt kraftigere end de øvrige brancher, så når beløbet i kroner og ører ser ud til at stikke af, så afspejler det altså nogenlunde ensartede vækstrater i pct. men fra et højere udgangsniveau. Udviklingen i aflønning per time er vist i figur 14 i bilag 1 i afsnit 5.

¹ Udviklingen i olieraffinaderier bør ignoreres da det er en branche med ret få timer og er tæt forbundet med råstofindvindsbranchen og afhængig af udsvingene i det volatile oliemarked.

Figur 10 Udvikling i aflønning per time i industriens underbrancher

Anm.: Aflønning er sat ift. antal lønmodtagertimer. Branchen "olieraffinaderier mv." er stærkt volatil og derfor udeladt.
Kilde: Statistikbanken NABB36 og NABP36

Industrien gennemgået overhaling sidste 30 år

Industrien har gennemgået en massiv overhaling de seneste 30 år. Måden man opererer på i en tiltagende globaliseret verden, er markant anderledes end før. Den typisk industri-virksomhed ser anderledes ud, og indtjeningen ligger i stigende grad koncentreret i få brancher, særligt medicinalbranchen, men også i meget store virksomheder. Det spiller alt sammen en vigtig rolle for tallenes udvikling.

Tal for produktivitet mv. bliver sværere at tolke på

På grund af fremkomsten af, og den tiltagende betydning af, fabriksløs produktion og anden handel, der ikke krydser de danske grænser, kan man ikke længere bruge traditionelle økonomiske sammenhænge mellem produktivitet og lønvækst, og konkludere, at den ene eller den anden er ude af trit. Generelt bliver spørgsmål vedrørende produktivitet en hel del sværere at svare på, når danske virksomheders produktivitet ikke blot bestemmes indenfor landets grænser men også af danske virksomheders aktivitet i andre lande.

4. Fabriksløs produktions betydning for den samlede økonomi

Industrien stadig en stor del af dansk økonomi

Industrien er fortsat en vigtig del af dansk økonomi, selvom den ikke udgør helt samme andel som historisk. De seneste knap 20 år har den nogenlunde stabilt udgjort ca. 13-15 pct. af økonomien, målt ved BVT. Når fabriksløs produktion betyder meget for industrien, betyder den derfor også noget for den samlede økonomi.

Også fabriksløs produktion i handelsbrancher

Udover *processing* finder der også økonomisk aktivitet sted i udlandet, som vedrører handelsvirksomheder, der betegnes *merchanting* (i mangel af et passende dansk begreb). Her flyttes rundt på færdigvarer, og det er avancen fra handlen, som havner i det danske nationalregnskab – også selvom handlen fysisk set foregår mellem to andre lande.

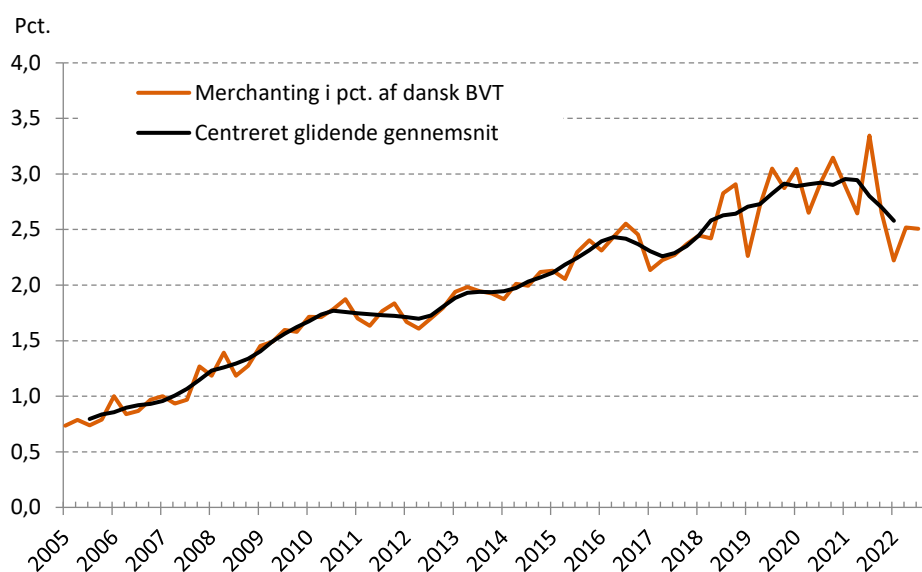
Merchanting og processing kan være svære at skelne

I en del tilfælde kan det være svært at skelne *merchanting* og *processing* fra hinanden, da det afhænger af, hvordan præcist selskabskonstruktionen og den økonomiske værdikæde er bygget op. Fabriksløs produktion i form af handel med færdige industrivarer kan være klassificeret som *merchanting* i det danske nationalregnskab.²

Begge dele fylder omkring 60 mia. hver i det seneste år

Merchanting og *processing* udgjorde det seneste år omkring 60 mia. kr. hver. *Merchanting* er således også en væsentlig andel, op mod 3 pct. de senere år, af det samlede danske BVT, jf. figur 11. Det er et fænomen, som er tiltaget i vigtighed over de seneste tyve år.

Figur 11 Merchantings andel af det samlede danske BVT

Kilde: Statistikbanken BBUHV og NKBP10

Samlet produktivitet med og uden udenlandsk aktivitet

Når begge de to elementer af økonomisk aktivitet i udlandet har været tiltagende siden 2005, er det oplagt at undersøge, hvor stor en andel af den divergens mellem aflønning og produktivitet, der er opstået i den samlede økonomi de seneste år, som blev vist i figur 2, der evt. ville forsvinde ved en korrektion, hvor man fraregner den økonomiske aktivitet i udlandet. De to elementer *processing* og *merchanting* har udgjort ca. 5 pct. af BVT det seneste år.

² Se evt. Thomsen og Knuden: "Hvordan indgår dansk produktion af varer i udlandet i nationalregnskabet?", DST analyse, marts 2021 for en uddybning af afgrænsningerne.

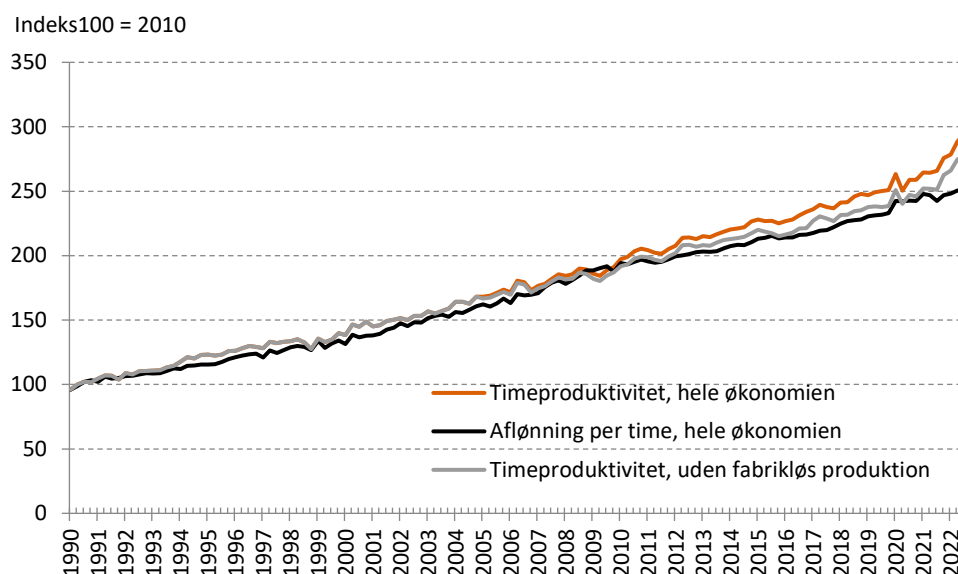
Tæt sammenhæng efter korrektion frem til 2021

Fraregnes fabriksløs produktion og merchanting, er der ingen nævneværdig divergens mellem timeproduktiviteten og aflønning per time frem til midten af 2021, jf. figur 12. I det seneste år er timeproduktiviteten steget mærkbart – men det skal ses i lyset af den usædvanlige situation angående inflation, der har været siden midten af 2021.

Høj inflation og bedre bytteforhold har øget BVT/time mere i 2022 end løn

Mens priserne er eksploderet, har lønvæksten ligget nogenlunde stabilt. Da bytteforholdet samtidig er blevet forbedret – trukket af især udviklingen i prisen på søtransport – har det øget den samlede værditilvækst. Det kan dog vise sig at være et kortvarigt fænomen, i hvert fald er prisen på søtransport igen faldet markant mod slutningen af 2022. Det vil sætte sig direkte i værditilvæksten målt i løbende priser.

Figur 12 Samlet produktivitet og aflønning per time, med og uden fabriksløs produktion

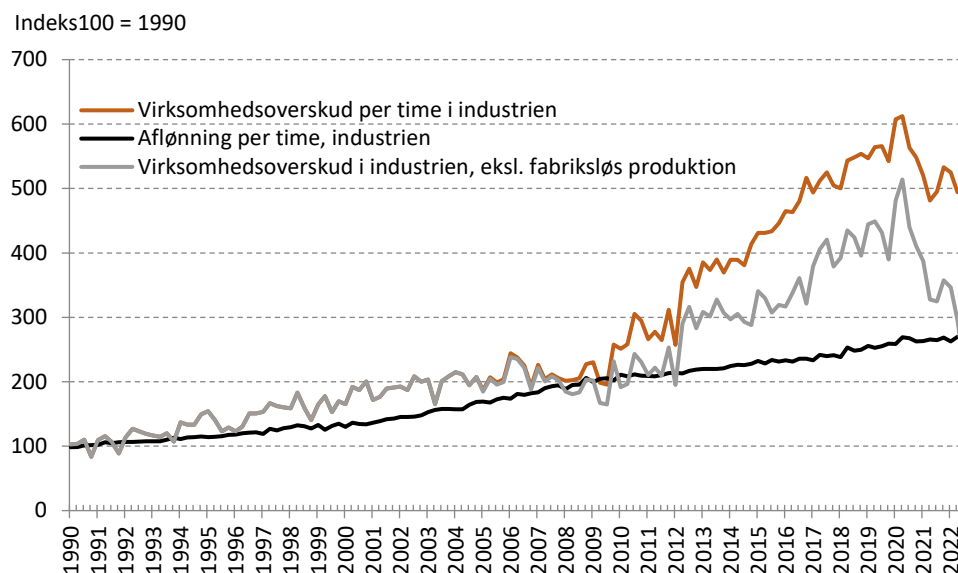
Anm.: Fabriksløs produktion er både merchanting og processing i denne sammenhæng.
 Kilde: Statistikbanken NKBP10, NKBB10, BBUHV og UHTP.

Åbent spørgsmål om produktivitet er stukket af fra lønningerne

For den samlede økonomi gælder de samme overvejelser omkring, hvad der bedst afspejler den "sande produktivitet" – det kan i princippet være en kurve både over den orange og under den grå, men det mest sandsynlige er, at kurven bør ligge et sted i mellem. Om produktiviteten er stukket af fra timelønningerne, er derfor et åbent spørgsmål, da vi fortsat afventer reaktionen på den kraftige inflation, ift. om den fx vil lede til en højere lønvækst i de kommende år.

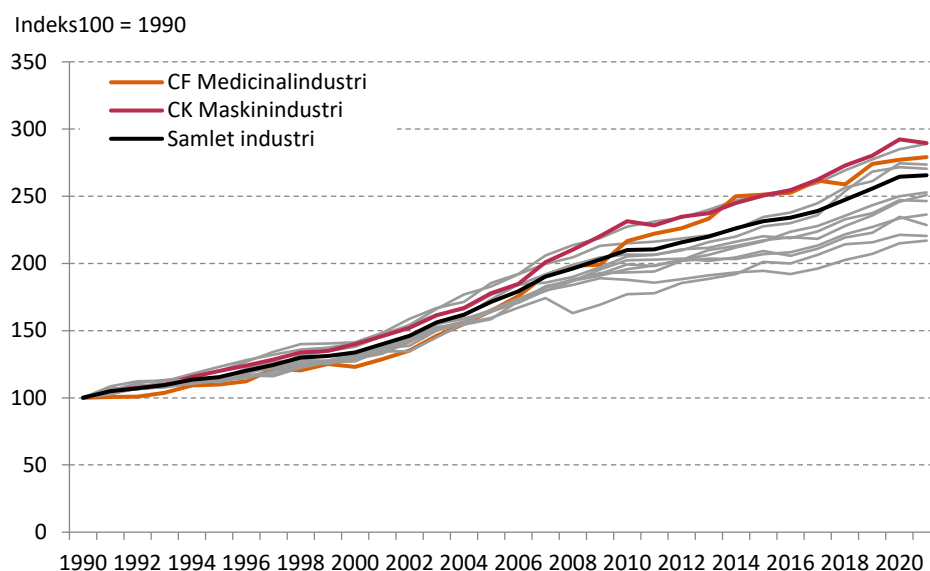
5. Bilag 1

Figur 13 Aflønning og virksomhedsoverskud i industrien per time

Kilde: Statistikbanken NKBP10, NKBB10, BBUHV og UHTP.

Figur 14 Udvikling i aflønning per time i industriens underbrancher

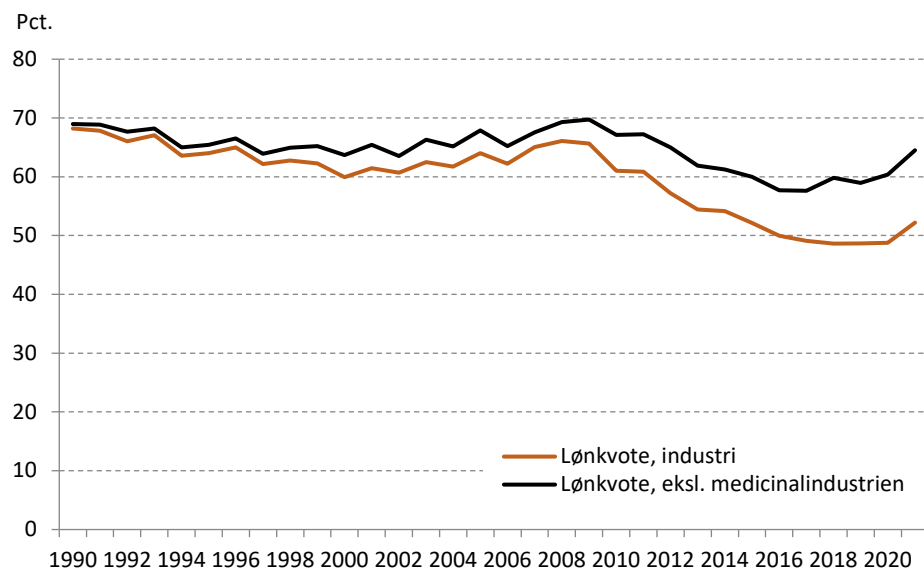

Anm.: Aflønning er sat ift. antal lønmodtagertimer. Branchen "olieraffinaderier mv." er stærkt volatil og derfor udeladt.

Kilde: Statistikbanken NABB36 og NABP36

6. Bilag 2

Figur 15 Lønkvote i industrien med og uden medicinalindustrien

Anm.: Aflønning som andel af bruttoværditilvækst.

Kilde: Statistikbanken NABP36